

Rudolf Rasch

Muziek in de Republiek (Oude Versie)

Hoofdstuk Vijftien: Beroeps- en amateurmusici: Documentatie

Deze tekst maakt deel uit van de oude versie van het project “Muziek in de Republiek”, die eerder online beschikbaar was onder de titel *Geschiedenis van de Muziek in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden*. Een nieuwe, geheel bijgewerkte versie is, met talrijke illustraties en op groot formaat, in boekvorm (380 bladzijden) beschikbaar als

Muziek in de Republiek: Muziek en maatschappij in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden 1572-1795

Uitgeverij KVNМ, 2018.

ISBN 9789063752316

Zie: <https://www.kvnm.nl/nl/Webshop/Muziek-in-de-Republiek>

Voor literatuurverwijzingen zie de file “Literatuur”.

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:

Rudolf Rasch, Muziek in de Republiek (Oude Versie): Hoofdstuk Vijftien: Beroeps- en amateurmusici: Documentatie

<https://muziekinderepubliek.sites.uu.nl/>

Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl

© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2018

10 december 2018

HOOFDSTUK VIJFTIEN

BEROEPS- EN AMATEURMUSICI

15.1 Inleiding

15.2 Beroepsmusici

15.3 Straatmuzikanten

15.4 Amateurmusici

15.5 Liedcultuur

15.2 Beroepsmusici

AMSTERDAM

Vermelding van het muzikantenberoep (musicus, muzikant, muziekmeester, e.d.) bij de huwelijksinschrijving (ondertrouw) [naar *Bouwsteenen* 3 (1881), pp. 14-16; TVNM 1, pp. 51-52] (tussen haakjes herkomst, leeftijd, eventueel naam van echtgenote): 1642 HENDRIK BOLHAMER (24), 1643 Jan Jansz (uit Antwerpen, 26 jaar), 1648 Jan Hartung (uit Hanau), 1651 Jan Bellon (luistist, Turijn?, 51; zie Jan Fochon 1670??), 1652 Jan Martensz (uit Gens), 1654 Pieter van den Ende (uit Leeuwen, 32), 1655 Adam Saffry (uit Vianen, 27), 1661 ANTHONIE PANNEKOECK (uit Venlo), 1668 NICOLAS MARTIN DIT DE LA VIGNE [dit DESROSIERS] (uit Chalon, 25, met Anna Pointel, 20), 1670 Jan Fochon (uit Turijn), 1674 PHILIPPUS HACQUART (uit Brugge, 29), 1677 Andreas Muller (uit Waltershausen, 26), 1679 François Ignace Houssart (uit Luik, 28 jaar), 1687 Anthonie Eeckhout (25; met Margo Martinelli uit Gent, 22), Livinus Heermans (uit Brugge, met Anna van Elten), 1688 Anthonie van der Linden (uit Breda), 1691 Jan Baptista Watjouw (uit Rijssel, 19), 1692 Aris van Dokkum, 1696 Pieter Etter (uit Roermond, 23), Nicolas Santer (uit Chasl , 25, met Cornelia Eeckhout), 1698 Arnoud Rosier (uit Bonn, 26, zoon van CAROLUS ROSIER)

Poorterinschrijvingen van musici (indien geen plaats genoemd, uit Amsterdam afkomstig; indien geen beroep genoemd, musicus of muzikant of iets dergelijks; ‘genoemd’ wil zeggen genoemd in een andere poorterinschrijving als familielid): 20.3.1655 Jan Corneliszoon van Elten (Delft), 7.4.1656 Rokus Eeckhout (Rotterdam); 6.10.1656 Dirk Corneliszoon van Elten (Delft; overleden vóór 1688); 15.2.1657 Michiel Servaaszoon Nouts (Nuyts); 16.3.1657 Pieter Janszoon Elinga (Brugge); 12.9.1657 Hubert Glauden (Straatsburg), 12.6.1658 JAN BARENT GRESSE (Groenlo); 29.3.1657 Richard Hancock (luitist); 11.5.1661 Arnoldus van der Linde (Breda); 28.2.1663 Coenraad Julius Sweri (Hal[le, Duitsland]); 30.10.1663 Johannes van Gervels; 21.2.1664 Willem de Lange; 14.4.1666 Pieter Pieterse (Ieper; genoemd 1685); 17.5.1667 NICOLAS MARTIN DE LA VIGNE [dit DESROSIERS] (Chalon); 3.9.1669 François Mulder (genoemd 1674); 6.7.1674 Anthoni van der Linde (Breda) 9.5.1680 Simon Lucasz (Breda); 20.6.1684 Robbert Pieterszoon Kors; 27.11.1685 Johannes Herrij; 15.2.1686 ANTHONI POINTEL; 3.4.1688 Livinus Heermans (Gent; gehuwd met Anna van Elten, dochter van Dirk Corneliszoon van Elten; zangmeester dan de Schouwburg in de jaren-1680); 14.6.1691 Hendrik Jacobsz; 25.3.1693 Andries Jacobsz; 21.3.1696 JOHN ABELL (Londen); 4.2.1699 Antonio Magito (Haarlem).

Musici genoemd bij poorterinschrijvingen als familielid: 1655 Hendrik de Groot (overleden); 1656 Willem Roelants (overleden); 1657 Hubert van Houten [=Hubert Glauden?]; 1659 Eduard Hancock; 1660 Hendrick de Groot; 1663 Allardus Cox (overleden); 1665 HENDRIK CORNELISZOOM BOLHAMER; 1666 Jan Ottersz; 1667 Willem Gerritsz (overleden); 1673 Diedlof Jansz; 1685 Jacques Postelle de Large; 1691 Philip van Coegen (ook 1700)

Andere bronnen: PHILIPPUS HACQUART (koopt 27.8.1671 huis in Romeinsarmsteeg □ 6000, Kwijtsch.reg. SS fol.49), GERRIT BOLHAMER (Kwijtsch.reg. CC fol.105, borg 13.12.1655).

AMSTERDAMSE ORKESTMUSICI UIT DE TWEEDE HELFT VAN DE 18DE EEUW

FM = Felix Meritis (1788: Van Heuvel 2005)

MA = Mozes-en-Aäronkerk

SS = Schouwburg

VM = Vrijmetselaar

Abt, Carl Friedrich, directeur van de Duitse operatroep van Abt en Schröder: VM 1774 *La bien aimée*.

Anderegg, Theodorus (***-b20.3.1800): SS1789-1795-.

AGAZZI, GAETANO [DESIDERIO] (nog in 1805 in Asd; kinderen 1781, zijn vrouw Maria Kubli b. 29.7.1793; cello): FM 1795c; VM 1777 frère à talents *La bien aimée*.

Baake: VM 1767-1768 *La bien aimée*.

Bergenaar: FM 1788 (viool).

Bols, Hermanus: VM *La bien aimée* 1780-1792, 1787 kapelmeester.

Bruyn, Jan [Corneliszoon] de (viool): SS 1764-1795-; FM 1788; VM.

Busch, N*** F*** (contrabas): SS 1787-1788. zelfde als W. Boss: FM 1788?

Corbière, Jean-Pierre (zang, viool; Amsterdam d23.8.1765): VM 1784-1785 frère à talent *La bien aimée*; FM 1795-1800

Christiaans J. (viool): SS1794-1805-. Davies geeft Pieter voor 1788, F voor 1772 cellist *La bien aimée*; FM zonder voornaam. Fs Christiaans in FM 1788 serpent. [Een Juriaan Christiaans was in 1795 gehuwd met Regina of Laurentia Roeloffs.]

Courvoisi: FM 1788 (viool).

DAHMEN, HERMANUS (hoorn); MA 1794-1798.

DAHMEN, PETER (viool): SS 1785-1786 VM.

Dammer, Johan Hendrik (Oldenburg [***Van Heuvel leest Oldendorp=Oldendorf?***] 1750c-***; o27.11.1777); FM 1788 (hoorn); SS 1785-1795-; VM.

D'Angelli (of D. Amgelli?): FM 1788 (viool).

Deyzer, Jacob (fagot, viool; geboren München 1755c; ot24.10.1782 met Gesina Maria Roselli): SS 1782/4-1805-; MA 1783-1791; FM 1788; VM.

Duyverstroe: FM 1788 (altviool).

DIJK, DAVID LEONARD VAN (1735c-1803): SS 1781-1787. frère à talant *La bien aimée* 1770.

Eckhardt, A.: FM 1788 (hoorn). [Vanaf 1785 hoornist op talrijke concerten, zijn vrouw zingt.]

Dorth, Willem van (Dortmund 1745c-?; klarinet, altviool, fagot): SS 1774-1777. *La charité* 1769.

Fabricius, Johan(n): VM 1774 *La bien aimée*.

Fanni, Luigi/Louis (Imola 1745c-b30.5.1786 Amsterdam; contrabas): SS 1779-1785. VM 1784 *La charité*.

Feistkorn, Gottfried [***Van Heuvel: Gottlob***] Lorenz (hoorn, viool): SS1781/3-1805-; MA 1786, 1799-1801; VM.

FRANCKE, BURCHARD (1725-****): SS 1775-1794.

Francke Burchardszoon, Jan Hendrik: SS 1777-1781.

Francolin fils: FM 1788 (viool).

FREUBEL, JEAN-LOUIS-PIERRE-LÉONARD (1763-1828): SS 1787-1805-, 1801 muziekdirecteur; FM -1797-1801, 1804-1806-; VM.

Gilio, Ambrosio (altviool, salterio): SS 1787/90-1805-; FM 1788, -1797-1800; VM.

Helmenraet: FM 1788 (viool).

Hencke, Johann Wilhelm Gottfried (cello): SS 1789-1791; FM -1797-1801; VM. Een Hencke cellist in Utrecht 1793-1811.

Johann Wilhelm Gottfried Hencke X Maria Cornelia Juist (kind gedoopt Asd 1790, get. Elisabeth Christina Hummel). Deze wellicht Asd 1789-1791, Utrecht 1793-1811.

Johann Wilhelm Hencke X Johann Elisabeth Spruit (kind gedoopt Asd 1792, get. J.W.G. Hencke): deze in Asd tot 1801?

Hendrickz, H.: SS 1785-1787 [opvolger van Trenti].

HENNING, JOHAN HEINRICH (Sondershausen 1753c-5.10.1802 Amsterdam): MA 1783-1791; FM -1797-1801; - VM 1785 *La charité*.

HODERMANN, GEORG CASPAR: FM 1788 (altviool).

Hoestenbergh, Johannes van (Brugge 1754c-na 1810 Asd?, ot 6.4.1810 Alida van der Mast uit Dordrecht)

Hofman, Jurrian: FM 1788 (contrabas); VM 1786 passant *La bien aimée*.

HÖRR, GEORG MELCHIOR (1762-1841): SS 1789-1795-; MA 1793-1799; FM -1797-1799; in 1799 uit Amsterdam vertrokken?; VM; 1809- muziekdirecteur van de Evangelische Broederschap Zeist.

Hulst, *** van: MA -1764-1775c.

Jacobsen, Elias (b17.10.1781; viool): SS 1774-1781.

Jacobsen, Johan (zoon van Elias???; contrabas, altviool): SS 1774/1775-1805-; FM 1788; -1797-1801. Er was ook nog een broer violist Jacob Jacobsen Asd 1764-1835, zie *Caecilia* 3/19 (1846), p. 194.

Keutman, Hendrik Willem (Hamm 1765c-b5.7.1788): SS 1781-1787. VM 1782 *La charité*.

KLEINE, WILLEM GEORG (1751-1820; hobo): FM 1788.

KREUSSER, ADAM (b26.1.1791; viool): SS -1766-1791, eerste violist; FM 1788; VM.

Lauterborn: FM 1788 (viool).

Lohman, Hendrik Willem (Dongen [of Hamm?] 1745c-, o5.11.1773 met Eva van der Hoff; altviool, fagot) SS 1774-1791; FM 1788; VM 1769-1773 *frère à talent La Charité*.

MALHERBE, JEAN: FM -1797-1800.

MARKORDT, DANIEL JAN: SS 1780-1789(contrabas); FM 1788 (cello).

MARKORDT, SIEGFRIED (contrabas): MA 1767-1779, SS 1774-1781.

MAST, JASPER VAN DER (viool): SS 1786/7-1805-; FM 1788, -1797-1801; VM.

Mayer F.A. [Franz Anton]: SS 1791-1795-; VM. [of Friedrich Adolph uit Braake in Lippe?]

Mees, Johan Leonard (Mark Eimarsheim 1740c, o18.10.1771 [746/220] met Maria/Margaretha Elisabeth Schwaebe [b14.2.1787]; cello): SS 1774-1787.

Meister, J.H./C. (trompet): SS 1794-1805-; FM -1797-1801.

Merlin, Jean-Romain: FM -1797-1801 (geboren 5/6/1760 Parijs) VM

Meyboom, Willem (b5.11.1783; hobo): SS 1775-1783.

Meyer E/J.C. (cello); SS 1788/91-1805; VM =? Meyer, E.C.: FM -1797-1801.

Meyer, Willem: FM 1788 (altviool).

Morin, Pierre-Augustin-Toussaint (Normandië 1746-1819 Amsterdam): FM 1788 (fagot), fagottist van het Franse Theater. *Caecilia* 4/22 (1847), p. 222; Gregoir 1864, p. 133.

Munninckhuizen, A***: VM 1774 *La bien aimée*.

Muntzberger, A*** (contrabas): SS 1786-1787.

NEUMANN, JOHANN GEORG (ot29.9.1785, 37 jaar, uit Breslau; pianostemmer): FM -1797-1806; FM.

NEYTS, JAN-BAPTIST:FM -1797-1806-; VM.

OLLEFEN CASPARSZOON, WILLEM VAN (1747-, of toch de Willem jr. geboren 1781?; fluit, hobo): SS 1792/94-1795-; MA 1793; FM -1797-1805-.

Paradi, P*** (***): SS 1787-1795.

Paris, Guillaume-Alexis (Luik 1756?-1840 Sint-Petersburg): FM 1788; 1787-1790 muziekdirecteur van het Franse Theater.

Potdevin, vader van J.N, violist van het Frans Theater in Den Haag 1775 1793; FM 1788 (viool); VM Amsterdam. Zijn zoon Josephus Nicolaus Potdevin (Den Haag 1776-Amsterdam 1842) was een bekend hoornist. >>> In DH voornamen van vader nagaan<<<

RAUPPE, JOHANN GEORG (cello): FM 1788; SS 1800-1805-

REINARDS, WILLEM (fluit): FM 1788.

Rems, Jan van (viool): MA -1760-1792; SS 1774-1795-.

Rems, Anthony van: MA 1769-1798.

Riccardi, Nicola (Napels 1745c; ot 20.2.1795 met Clasina de Groot uit Groningen): FM 1788 (contrabas).

Roos, Gerrit: FM 1788 (viool).

Rosay, Gerardus Johannes (ot 13.4.1786 met Maria le Sage? cello): FM 1788; MA 1793-1799 VM (Willem?) Gerardus Johannes? In Asd een Jacobus Rosay, 1786 vader van kind met getuige Gerardus Johannes.

Mogelijk is de Jacobus degene die zich in Leiden als musicus inschreef in 1767, uit Den Haag afkomstig. J.C.W. Rosay is in 1774-1775 concertmeester in Rtd; een Rosay geeft met een Hencke concerten in Rtd in 1785.

RULOFFS, BARTHOLOMEUS: MA-1764-1669; SS 1774-1801; FM -1797-1801.

Ruloffs, Jan Pieter (pauken): MA -1764-1791; SS 1774, 1790-1794.

Ruloffs, Reinier ((b01.1776; fagot): MA -1764-1775c; SS 1774-1776

SCHICK, JOHAN ADOLF (b3.12.1784; viool?): SS 1774-1784; VM 1774 *frère à talent La bien aimée*.

Schick, Jan Martin [vader] (ot30.10.1778 Amena Marianna Florentina Michelet, 28 jaar uit Marburg (ouders dood), geass. Jan Hendrik Timme; b5.6.1805): SS 1774-1795; VM.

Schill Junior, Arnoldus: musicus blijkens intekenlijks Tübel, Psalmen, 1762.

Schultze: VM 1765, groot cantor *Concordia Vincit Animos*.

Scrivanek, Johann Baptist (Tlassun in Bohemen 1665c, 020.219.95 met Catharina Rabe uit Hanau, 26 jaar; hobo): SS 1788/91-1805-; MA 1792-1806; FM -1797-1806-; VM.

SERINI, GIOVANNI BATTISTA: SS 1775-1780, 1777 betaald voor 6 symfonieën, 1779/80 voor één symfoie; zie ook RISM S 2816-17 en SD 299, 339.

DOMINGO SIMONO DEL CROEBELIS: 1765 groot cantor *Concordia Vincit Animos*.

SORGE, WILLEM L. (***): SS 1784-1793; FM 1788 (altviool). VM 1785 *La charité*.

Sorge: M.A.: MA 1781-1791.

Spille Hendrikszoon, Jan: VM 1775 *frère à talent La bien aimée*.

Ström, Sven: VM 1774 *La bien aimée*.

Stumpfer, Johannes: VM 1767-1768 *La bien aimée*.

Timme, Jan Hendrik (Colmar 1660c, o.t18.4.1788 (757/2) met Johanna Gieske, 22, van Asd; contrabas): SS1780-1784.

Tranti J. /Trenti (stemmer): SS 1774-1785.

Tweehuysen, W. van: FM -1797-1806-.

Ulrich, Georg Martin (hobo, trompet, pauken): SS 1755, 1774-1805-; VM 1767 *La bien aimée*; MA 1792-1793 [begr Marten Ulrichs b19.11.1806]

Warnke, A*** (hobo): FM 1788; SS 1788-1789.

Welsch, Nicolaas: FM 1788 (altviool).

Wittenberg, F. J. (viool<<<???): SS 1785-1786

Woestenberg, Johannes van (contrabas): SS 1788/9-1805-; FM -1797-1801.

Wust[en?], Josephus (Düsseldorf 1750-1826 Amsterdam).: FM 1788 (hoorn)

Zeillner > B.: SS 1794-1795<<.

Zeillner, François (hoorn): SS1774-1794; MA 1775c-1791.

HAAGSE ORKESTMUSICI UIT DE TWEEDE HELFT VAN DE 18DE EEUW

Zie de overzichten achter §6.3 (Stadhouderlijk hof 1747-1766), §6.4 (Stadhouderlijk hof 1766-1795) en §11.2 (Toneel en Opera in Den Haag 1749-1793).

MUSICI BUITEN AMSTERDAM EN DEN HAAG

Musici genoemd in intekenlijks van Tübel's *Psalmen* (1762): B. Hoefnagel (Leiden), George Friederich Knoop (plaats niet genoemd), Arnoldus Schill (Junior; Amsterdam), Arnoldus Stegwey (Junior; Amsterdam)

Muziekmeesters genoemd bij de intekenaren van Potholt's psalmbewerking (1777): G. Kluit (Dordrecht), Harmanus de Lig (Amsterdam).

Zangmeesters genoemd bij intekenaren *Kunstkeurig psalmboek van 1778* (woonplaatsen niet genoemd): Z. Ditloff, Reinier Eskes, Pieter de Feer, Hendrik van der Hust, Pieter van der Hust (Catechiseer- en Zangmeester), Leendert van der Hust, Daniël Voorman.

LITERATUUR

J.H. Giskes, 'Muziekonderwijs in Amsterdam in de periode 1600 tot en met 1720,' *Mens en Melodie* 35 (1980), pp. 347-357.

Karel Moens, 'De geminachte speelman,' *Kunstschrift* 42/6 (11-12.1998), pp. 28-31.

Balfoort 1938, Hfdst. 5, pp. 43-54.

5.3 Straat- en volksmuziek

HERBERGEN

D.F. Scheurleer, 'Amsterdamse muziekherbergen in de XVIIe eeuw,' *TVNM* 7 (1903), pp. 245-249.

STRAATLIED

F.K.H. Kossmann, *De Nederlandsche straatzanger en zijn liederen in vroeger eeuwen* (Amsterdam 1941).

F. Martin, 'De liedjeszanger als massamedium: Straatzangers in de achttiende en negentiende eeuw,' *Tijdschrift voor Geschiedenis* 97 (1984), pp. 93-106.

MELODIEËNVERZAMELINGEN

Oude en nieuwe Hollantse boerenlietjes en contredansen. Eerste-Sestiende deel. (Amsterdam: Estienne Roger, 1: [1701], 2: [1703], 3: [1706], 4: [1709], 5: [1710], 6-8: [1711-1712], 9-12: nrs. 110-113, [1713], 13: nr. 186, [1714], Michel-Charles le Cène, 15: nr. 556, [1730c], 16: nr. 565, [1730c].) De eerste vier delen zijn met in hoofdzaak dezelfde inhoud nagedrukt door Pieter Mortier (1709), die er in 1710 een *Vyfde deel* aan toevoegde, dat geheel afwijkt van Roger's vijfde deel en door Roger na de overname van Mortier's fonds als zijn deel 14 is gerekend. Atb 212 D 22 heeft deel 1-13 van Roger plus deel 5 van Mortier (Nub 91 C 44 idem), DHkb 604 G 11 deel 1-8 van Roger, 10 G 29 deel 1-4 van Mortier, 10 G 30 deel 5 van Mortier. Van deel 15-16 lijkt geen exemplaar bewaard te zijn.

Facsimile-editie: Introduction, notes and bibliography by Marie Veldhuyzen (Buren 1972; Facsimiles of Rare Dutch Songbooks 3).

Moderne uitgave/bewerking: *Oud-Hollandsche boerenliedjes en contradansen*, bewerkt voor viool met begeleiding van klavier door J. Röntgen. Eerste bundel. Amsterdam: VNM, 1897 (Uitgave 20). Tweede bundel, 1900 (23), Derde en vierde bundel, 1912 (33), Vijfde bundel, 1916 (36).

R.A.Rasch, 'De Boerenlietjes,' *Mens en Melodie* 28 (1973), pp. 182-185; 'De «Boerenlietjes» van Estienne Roger: De populariteit van eenstemmige dansmelodietjes,' *Mens en Melodie* 61/3 (juni 2006), pp. 5-9.

Hollantsche schouburgh en pluggedansen, vermengelt met sangh-airen, seer bequaem om op alle instrumenten gespeelt te kunnen werden. [Eerste]-Tweede-... Elfde deel (Amsterdam: Estienne Roger, 1: nr. 199, [1714], 2: nr. 370, [1715], 3: nr. 416, [1716], Jeanne Roger, 4: nr. 441, [1718], 5-6: nrs. 443-444, [1718], 7: nr. 475, [1721], Michel-Charles le Cène, 8-11: nrs. 552-555 [1730c]). De eerste drie delen zijn 'opgeset [=samengesteld] door Servaas de Konink [jr.].' De eerste zeven delen zijn bewaard gebleven, met in totaal 442 genummerde melodieën. {RISM K 1331; Atb}

Facsimile-uitgave: *Hollantsche Schouburgh*, met een inleiding van Jos Koning en aantekeningen van Cor van Sliedrecht (Enkhuizen: Drie Koningen, 2003).

CD: *Amsterdam1700*. Twee violen en een bas. Syncoop 5751 CD 115. 1990.

De nieuwe Hollandsche schouwburg, zynde een verzameling van verscheyden pluggen en serieuze danssen, nevens enige van de nieuwste zang-airen, die voor de viool, dwarsfluyt en andere instrumenten gebruykt kunnen worden, Eerste-Zesde deel. 1: [1751; sGC 14.7.1751], 2: [1751; LC 24.12.1751], 3: [1754; sGC 25.9.1754], 4: [1756; sGC 4.6.1756], 5: [1760; sGC 21.11.1760], 6: [1761; AC 25.8.1761]). *f* 0:17 per deel (1-5), ingebonden *f* 1, deel 6 *f* 0:19, gebonden *f* 1:2, deel 1-6 samen gebonden *f* 5:5, Vanaf het vierde deel luidt de ondertitel ‘Zynde een verzameling van verscheyden vrolyke en serieuze danssen, menuetten, etc.’ In het totaal 348 genummerde melodieën. Drie later verschenen delen zijn verloren gegaan. Ze zijn geadverteerd: 7 (sGC 5.4.1765), 8 (sGC 15.4.1767), 9 (sGC 16.12.1771, AC 14.5.1772). Ook *f* 0:17 per deel.

Microfiche-editie deel 1-6: IDC MS 2441-2446.

Facsimile-uitgave: *De Nieuwe Hollandsche Schouwburg, Eerste-Zesde Deel, Amsterdam 1751-1761*, Facsimile-uitgave, met een inleiding van Jos Koning, een moderne index en informatieve opmerkingen van Cor van Sliedrecht (Enkhuizen: Drie Koningen, 2009).

[Malcolm Davies, *Notes on the «Hollantsche Schouburg» and «De Nieuwe Hollandsche» Schouwburg*. Typoscript, [1994].]

Jos Koning, *De Nieuwe Hollandsche Schouwburg 1751-1771: Het einde van een tijdperk in de Amsterdamse muziek* (Nijmegen: Stichting Twee Violen & een Bas, 2009). 107 pp.

Finspong-hs.

Zangwijzen van liederen, 1730c?, octavo-oblong, 79 fols. ca. 230 melodieën. Hs. Atb 212 D 20

‘Musiq Boek, begonnen 1740 den 8 October 1740,’ octavo-oblong, 134 pp. ca. 190 melodieën. Hs Atb 212 D 21.

Hs. D uit Enschedé 1899, 1755c, octavo-oblong. 450 melodieën. Huidige vindplaats (mij) onbekend.

Hs. E uit Enschedé 1899, 1760c, op muziekpapier van Pieter Spriet. 210 melodieën. Huidige vindplaats (mij) onbekend.

Handschrift met 758 melodieën, ca. 1770, Hs Atb 205 F 38 (melodieën) en 39 (register).

J.W. Enschedé, ‘Toelichting tot de Marschen in gebruik bij het Nederlandsche leger gedurende den Spaanschen Successie-Oorlog (1702-1713),’ *TVNM* 6 (1899), pp. 81-123.

Marie Velduyzen, ‘Eine Amsterdamer Melodie-Handschrift aus dem 18. Jahrhundert,’ in: *Festschrift für Walter Wiora* (Kassel 1967), pp. 357-361.

‘Musijckboek van J. Hanekuijk 1703,’ handschrift in Utrecht, Letteren-Bibliotheek (Muziekwetenschap). 182 melodieën, door verschillende handen neergeschreven, zeer verwant aan de *Oude en nieuwe Hollantse boerenlietjes en contradansen*.

Moderne uitgave: Ingeleid en geredigeerd door Jos Koning (Stichting Volksmuziek Nederland 1999).

‘Muziekboek van Carel en Willem Balmer 1801’, handschrift Amsterdam, Toonkunst-Bibliotheek, 212-B-31.

[Moderne uitgave, met uitvoerig commentaar: Jac Fuchs & Magda Wensing, *Balmer: Een muziekmanuscript* (Doorwerth, MW², 2006).]

Julius Röntgen zag in 1926 in Laag-Keppel (Achterhoek) een speelmansboekje van Johan Gerhard Mentjot, gedateerd Terborg 3.3.1769, met eenvoudige zettingen van lied en danswijzen voor klavier. Zie Julius Röntgen, ‘Een kermismuziekboekje uit het jaar 1789,’ [sic, in het artikel zelf staat 1769] *Caecilia en het Muziekcollege* 84|14/3 (1.12.1926), pp. 35-40.

S.J. van der Molen, 'Andries Kiers en zijn muziekboek, of Internationale dansen in de 19de eeuw,' *Neerlands Volksleven* 12 (1961), pp. 49-56.

Joan Rimmer, *Two dance collections from Friesland and their Scotch, English and continental connections* (Groningen 1978). Met facsimiles van de handschriften van Wieger Michielszoon Visser (Leeuwarden, Prov. Bibl., Hs. 1400) en Andries Kiers (idem, Hs. 709).

Dansen uit het muziekboek van Andries Kiers, gearrangeerd door Annemarie van der Reijden (Leeuwarden 1990).

Het muziekboek van Kiers: Friese dansmuziek uit 1800, bewerkt door Anneke Goudkuil (Woerden ****).

Annemies Tamboer, 'De onderkant van de muziek,' *Kunstschrift* 98/6 (december 1998), pp. 15-20. Bespreekt vogelfluitjes, steelkleppers, mondharpes, rommelpotten, triangles, hoorns en klauwbellen, voornamelijk aan de hand van schilderijen.

15.4 Amateurmusici

AMERONGEN

De muziekschat van Kasteel Amerongen: Aspecten van het muzikleven op een adellijk huis, redactie Marieke Knuijt en Clemens Romijn (Amerongen 2001), 96 pp., met onder meer: Rudolf Rasch, 'Muzikale adel in de Nederlandse Republiek en op kasteel Amerongen,' pp. 6-17; Gert Oost, 'Het Haagse hof, Amerongen en de muziek,' pp. 18-25; Clemens Romijn, 'De muziekbibliotheek van kasteel Amerongen: De musicerende adel op het spoor,' pp. 26-41; Marieke Knuijt, 'Muziek in het leven van de bewoners van kasteel Amerongen,' pp. 51-62.

Clemens Romijn, 'De muziekbibliotheek van Kasteel Amerongen: Verfletste modes en vergeten liefdes,' *Tijdschrift voor Oude Muziek* 16/4 (november 2001), pp. 8-11.

MUIDERKRING

Rudolf Rasch, 'Muziek in de Muiderkring,' *De Zeventiende Eeuw* 8 (1992), pp. 151-159.

Louis Peter Grijp, 'De muzikale activiteiten van Tesselschade Roemers,' in: A.A. Sneller en O. Marion (edd.), *De gedichten van Tesselschade Roemers* (Hilversum 1994), p. **** *** <<<

FAMILIEPORTRETEN

Frauke Laarmann, 'Familieportret met blokfluiten,' *Kunstschrift* 42/6 (11-12.1998), pp. 32-36.

GRASWINCKEL

Willem de Ruiter, 'Het codicil van Cornelis Graswinckel (1653),' *TVNM* 31 (1981), pp. 73-81.

Frits Noske, 'Bibliografische en historische kanttekeningen bij het codicil van Cornelis Graswinckel,' *TVNM* 31 (1981), pp. 178-185.

MUZIKALE GEDICHTEN

D.F. Scheurleer, *TVNM* 9 (1909), pp. 98-132, 161-169.

15.5 Liedcultuur

JAN JANSZOOM STARTER

M.M. Kleerkooper, *Bibliographie van Starter's werken*. Met een inleidende levensschets en een register der zangwijzen en liederen (Den Haag 1911).

J.H. Brouwer, *Jan Jansz. Starter*. Assen 1940.

It Beaken 15 (1953).

Friesche lust-hof, beplant met verscheyde stichtelyke minne-liedekens, gedichten, ende boertige kluchten. Met schoone kopere figuren verciert; ende by alle onbekende wysen, de noten, ofte musycke gevoeght, door Jacques Vredeman, Musyk-M^r. der Stadt Leeuwarden (Amsterdam: Paulus van Ravesteyn voor Dirck Pieterszoon Voscuyt, 1621). Tweede en derde druk voor de weduwe Voscuyt, ongedateerd, enkele jaren later. Vierde druk Amsterdam: Hessel Gerritsz, 1627, vijfde druk Broer Jansz, 1634, zesde druk Hessel Gerritsz z.j. Al deze drukken met melodienotaties.

Facsimile-uitgave editie 1621: L. Strengholt, 'Ter inleiding' (Amsterdam 1974).

Moderne uitgave 1: Met inleiding en aantekeningen van J. van Vloten (Utrecht 1854).

Moderne uitgave 2: Deel I - teksten, uitgegeven naar de eerste druk (1621) en van inleiding en aantekeningen voorzien door J.H. Brouwer (Zwolle 1966).

[II=] Marie Veldhuyzen, *De melodieën bij Starters Friesche lust-hof* (Zwolle 1967).

A. Bredius, 'Iets over Jan Jansz. Starter,' *Oud-Holland* 3 (1885), p. 54. Bespreekt een contract uit 1622 over het leveren van liederen.

M.M. Kleerkooper, 'Een onbekend lied van Jan Jansz. Starter,' *Taal en Letteren* 9 (1899), pp. 367-370; 'Engelsche gedichten, door Starter nagevolgd,' *Taal en Letteren* 12 (1902), pp. 421-435.

A.E.H. Swaen, 'Starters boet-sangh,' *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde (TNTL)* 21 (1902), pp. 149-150; 'Nogmaals Starters Friesche Lusthof,' 21 (1902), pp. 186-195; 'Starter IV (Boet-sangh: Ick weet niet wat mijn vrijster schort),' 24 (1905), pp. 301-308; Starter V (Stil, stil een reys),' 25 (1906), pp. 314-315; 'The authorship of «What if a day», and its various versions,' *Modern Philology* 4 (1907), pp. 397-422; 'What if a day,' 5 (1908), pp. 383-385; 'Starters lied: Vrou-voedster van de jeugd,' *TNTL* 29 (1910), pp. 229-233; 'Engelsche zangwijzen bij Hollandsche dichters,' *Neophilologus* 21 (1936), pp. 39-45, 225-240; 'Starter's Harte-jacht,' *TNTL* 57 (1938), pp. 234-236.

G.W. Wolthuis, 'Twee onbekende gedichten van Starter,' *TNTL* 39 (1920), pp. 124-129.

Jac. Jansen, 'Starter en de muzyk,' *It Beaken* 15 (1953), pp. 218-220.

GERBRAND ADRIAANSZOOM BREDERO

Boertigh, amouereus en aendachtigh groot lied-boeck (Amsterdam: Cornelis Lodewijkszoon van der Plasse, 1622). Privilege Staten Generaal 9.4.1622. Voorwoorden door Van der Plasse en Bredero, berijmde voorrede door Bredero, lofdichten door R.L., H.C. Hooft, 'Waarde liefde blijft,' 'Hope troost,' G.C. 'Wie faalt mach keeren,' J.J. Scheepmaker. Drie delen: Boertigh lied-boeck, Bron der minnen, Aendachtigh liedt-boeck.

Facsimile-uitgave: Amsterdam 1968.

Moderne uitgave: [I: Tekst] Uitgegeven en toegelicht door G. Stuiveling, met medewerking van A. Keersmaekers, C.F.P. Stutterheim, F. Veenstra, C.A. Zaalberg (Culemborg 1975). II: Bredere aantekeningen bij de liederen door G. Stuiveling, A. Keersmaekers, C.F.P. Stutterheim, F. Veenstra, C.A. Zaalberg, met inleidingen over het Lied-boeck door G. Stuiveling, en over de prenten daarin door P.J.J. van Thiel (Leiden 1983); [III] De melodieën van Bredero's liederen verzameld, ingeleid en toegelicht door F.H. Matter (Den Haag 1979).

A. Keersmaeckers, 'Bredero «verbrabantst»: Lieder van Bredero in *Het Brabandts nachtegaelken*,' *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* (1983), pp. 146-159.

Voor verdere literatuur over Bredero zie het informatiedeel achter §9.2.

PIETER CORNELISZOOM HOOFT

Emblemata amatoria. Afbeeldinghen van minne. Emblèmes d'amour (Amsterdam: Willem Janszoon [Blaeu] 1611). Herdruk 1618.

Gedichten ... verzaemelt en uytgegeven door Jacob van der Burgh (Amsterdam: Johan Blaeu, 1636). Herdrukt tot 1668 en vervolgens steeds opgenomen in de verzamelde edities van Hooft.

Gedichten: Eerste volledige uitgave gedeeltelijk naar des dichters eigen handschrift, met aantekeningen van P. Leendertsz Wz. (Amsterdam 1871).

Gedichten: Volledige uitgave door F.A. Stoett (Amsterdam 1899-1900).

Lyrische poëzie, nieuwe tekstuitgave door P. Tuynman, bezorgd door G.P. van der Stroom (Amsterdam 1994). I. Teksten. II. Apparaat.

W.A.P. Smit, 'Invloed van Italiaanse en Franse liedteksten op verzen van Hooft,' *De Nieuwe Taalgids* 55 (1962), pp. 205-213 = *Twaalf studies* (Zwolle 1968), pp. 58-77.

Louis Peter Grijp, 'De oren van Pieter Corneliszoon Hooft,' *Mens en Melodie* 37 (1982), pp. 302-312.

[Judith Heijdra, 'Lieder van P.C. Hooft op Franse *airs de cour*,' in: *Buitenlandse betrekkingen XVIIde eeuw* (2000), pp. 4-31.]

Voor verdere literatuur over Bredero zie het informatiedeel achter §9.2.

VERZAMELBUNDELS IN QUARTO-OBLONG

Den nieuwen lust-hof ... (Amsterdam: Hans Matthysz, 1602).

Derde, vermeerderde uitgave: *De nieuwe verbeterde lust-hof* (Amsterdam: Dirck Pieterszoon [Pers], 1607).

A.A. Keersmaekers, *Wandelend in «Den nieuwen lust-hof»: Studie over een Amsterdams liedboek 1602- (1604)-1607-(1610)* (Nijmegen 1985).

Den bloem-hof van de Nederlantsche jeught (Amsterdam: Dirck Pieterszoon [Pers], 1608).

Naar de drukken van 1608 en 1610 uitgegeven, ingeleid en geannoteerd door L.M. van Dis met medewerking van Jac. Smit (Amsterdam 1955).

Cupido's lusthof ende der amoureuse boogaert (Amsterdam: Jan Evertszoon Cloppenburg, [1613c]). Samengesteld door W.J. [Willem Janszoon?] Stam.

Apollo, of Ghesangh der Musen, wiens lieflijcke stemmen merendeels in vrolijcke en eerlijcke gheselschappen werden ghesonghen (Amsterdam: Dirck Pieterszoon [Pers], 1615).

Facsimile-uitgave: Uitgegeven door A. Keersmaekers, met een bijdrage over de keuze van het exemplaar door K. Bostoen (Deventer 1985 = Facsimile-Edities der Lage Landen 4)

A.A. Keersmaekers, 'Gedichten van Hooft in *Apollo* (1615),' in: *Uyt liefde geschreven: Studies over Hooft* (Groningen 1981), pp. 57-72.

Amsterdamsche Pegasus, waerin (uyt lust) byeen vergadert zijn veel minnelijcke liederkens (noyt voor desen gedrukt) (Amsterdam: Paulus van Ravesteyn voor Cornelis Willemszoon Blaeu-Laken, 1627). Door M*** Campanus [=Van Velde], Jacob Janszoon Colevelt, Jan Robberts en A. Pieterszoon Craen.

A. Keersmaeckers, 'Drie Amsterdamse liedboeken 1602-1615: Doorbraak van de renaissance,' *De Nieuwe Taalgids* 74 (1981), pp. 121-133.

DIRCK PIETERSZOOM PERS

Over Pers: zie uitgave *Suyp-Stad of Dronckaerts Leven*, ed. J.E. Verlaan 1978, pp. 14-23.

zie ook: John Landwehr, De Gentsche liefdesembleemdichters en D.P. Pers, in TNTL 85, 1969, 105-119.

Relatie emblematiek: Hooft, *Emblemata amatoria*, ed. K. Porteman, Leiden 1983

JAN HARMENSZOOM KRUL

Amstelsche linde, ofte 't Hof der nimphen (Amsterdam: Jacob Aartszoon Colom, 1627).

Minnelycke sangh-rympjes (Amsterdam: Pieter Janszoon Syp, 1634). Met een klein aantal melodienotaties, sommige met twee- en driestemmige zettingen. Nadruk Amsterdam: Broer Jansz, 1639 zonder melodieën.

Minne-popjens, bestaende in verscheyde liedtjens ende minne-dighjens (Amsterdam: Pieter Janszoon Syp, 1639). EMC 16.8.1639. Met een aantal melodienotaties.

Minne-spiegel ter deughden (Amsterdam: Cornelis Danckertszoon van Zeevenhoven, 1638, quarto; 1640, duodecimo, CID 1.10.1639; Joost Hartgers, 1640, duodecimo, CID 31.12.1639).

Krul's 'verzamelde werk' onder de titel *Pampiere wereld* (Amsterdam: [Jan Harmenszoon Krul], 1644) bevat als Vierde deel de 'Minnelyke zang-rymen,' waarin het grootste deel van de *Minnelycke sang-rympjes* (1634), de *Minne-popjens* (1639) en de *Minne-spiegel ter deughden* (1640). Met enkele nieuwe liederen. CID 18.2.1645 (ook te koop Joost Jasnz.).

Voor algemene literatuur over Krul zie het informatiedeel achter §9.2.

GEUZENLIEDEREN

Een nieu geuse liedenboecxken [Dordrecht: Jean Canin, 1577-1578; reproductie titelblad in De Bruin 1998 <zie onder Wilhelmus>, p. 17] De oudst bewaarde druk (een recente ontdekking). Vermoedelijk hebben er nog enkele oudere drukken uit de jaren 1570 bestaan. Tot voor kort werd de uitgave uit 1581 (exemplaar in DHkb, titelbladzijde afgebeeld op een in 1998 uitgebrachte postzegel ter herdenking van 200 jaar Koninklijke Bibliotheek) als de oudste bewaard gebleven druk gezien. Gewijzigde nadrukken tot en met 1629. Later wordt de titel:

Eerste-Tweede deel van 't Nieuw geusenlietboeck (Amsterdam: Gerrit van Breugel, 1616), aldus tot ca. 1640-1645.

Een nieu geuse liet-boeck ... Derde deel (Haarlem: Robbert Tinneken, 1645).

Geuse lietboeck (Amsterdam: Broer Jansz, ca. 1640), aldus tot 1687.

Nieuw geuzenlied-boek, waarin begrepen is den gantschen handel der Nederlanden, beginnende anno 1564 uit alle oude geuzenlied-boeken bijeenverzameld, uit verschillende uitgaven opnieuw bijeenverzameld door H.J. van Lummel (Utrecht 1874). Tekstuutgave van 223 liederen.

Het geuzenliedboek naar de oude drukken, uit de nalatenschap van E.T. Kuiper uitgegeven door P. Leendertsz. (2 delen; Zutphen 1924-1925), 327 + 409 blz. Nog steeds de standaarduitgave van de liederen. Inleiding, teksten van alle (252) liederen, uitvoerige bibliografie.

WILHELMUS

De literatuur over het Wilhelmus is immens; zie Maljaars & Lenselink 1993. Het volgende is een minimale selectie, met een zekere voorkeur voor de melodiegeschiedenis en voor de meest recente literatuur.

Florimond van Duyse, 'Het Wilhelmus-lied uit een muzikaal oogpunt beschouwd,' *TVNM* 5 (1897), pp. 153-190.

J.W. Enschedé, 'De melodie van het Wilhelmus,' *Oud-Holland* 12 (1894), pp. 172-190, 201-232; 'De Wilhelmus-melodie in de Gedenck-clanck van Valerius,' *TVNM* 5 (1897), pp. 100-128; 'Is Philips van Marnix de dichter van het Wilhelmus?' *TVNM* 7 (1904), pp. 22-36; 'Twee Wilhelmus-noteeringen uit de achttiende eeuw,' *TVNM* 9 (1914), pp. 187-189.

Wilhelmus van Nassouwe: Tekst vertalingen en melodie door Fl. van Duyse. Derde uitgave vermeerderd en ingeleid door Fr. Kossmann (Den Haag 1923).

P. Leendertsz Jr., *Het "Wilhelmus van Nassouwe" met verklaring en historische toelichting* (Zutphen 1925).

I.H. van Eeghen, 'Vroege populariteit van het Wilhelmus,' *Tijdschrift voor Geschiedenis* 56 (1941), p. 374.

E. Smedes, 'Vroege populariteit van het Wilhelmus op de vloot,' *Tijdschrift voor Geschiedenis* 57 (1942), pp. 177-184.

S.J. Lenselink, 'De dichter van het Wilhelmus,' *Levende Talen* (1948), pp. 147-151; 'Marnix en het Wilhelmus,' *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 67 (1950), pp. 241-263; 'Het Wilhelmus, een andere interpretatie,' *Nieuwe Taalgids* 57 (1964), pp. 140-148.

Ad den Besten, *Wilhelmus van Nassouwe: Het gedicht en zijn dichter* (Leiden 1985).

Het Wilhelmus in artikelen: Een bundel herdrukte studies over het Wilhelmus (Utrecht 1985). Reproduceert 17 artikelen uit de periode 1933-1979.

A. Maljaars en S.J. Lenselink, *Het Wilhelmus: Een bibliografie* (Den Haag 1993). Zo compleet mogelijke bibliografie.

Eberhard Nehlsen, *Wilhelmus von Nassauen: Studien zur Rezeption eines niederländischen Liedes im deutschsprachigen Raum vom 16. bis 20. Jahrhundert* (Münster 1993); 'Het Wilhelmus over de grens,' in *Nationale hymnen* (1998, zie verder), pp. 96-111.

B.W. Duijzer-van Dijk en D. Duijzer, '«in der gerechtigheid»: Het Nederlandse volkslied als lied van bevrijding' ([Nijkerk] 1995).

A. Maljaars, *Het Wilhelmus: Auteurschap, datering en strekking: een kritische toetsing en nieuwe interpretatie* (Kampen 1996).

E. Hofman, *Nieuw licht op het Wilhelmus en zijn dichters* (Zoetermeer 1996); 'Nieuwe wegen in het Wilhelmusonderzoek,' *Transparant* 8/2 (1997), pp. 18-21.

Coen Free, *Willem van Oranje, 's-Hertogenbosch en de dichter van het Wilhelmus* ('s-Hertogenbosch 1997).

Martine de Bruin, 'Het Wilhelmus tijdens de Republiek,' in *Nationale hymnen: Het Wilhelmus en zijn burens* (Nijmegen/Amsterdam: SUN/Meertens Instituut, 1998; Louis Peter Grijp [redactie]; tevens *Volkskundig Bulletin* 24/1), pp. 16-43. Dezelfde bundel bevat ook studies over de latere geschiedenis van het Wilhelmus: Louis Peter Grijp, 'Nationale hymnen in het Koninkrijk der Nederlanden, I: 1813-1939, II: 1940-1998,' pp. 44-73, 74-95, en over de nationale hymnen van België, Frankrijk, Duitsland en Engeland.

VALERIUS

Adrianus Valerius, *Nederlandtsche gedenck-clanck ... Vercierd met verscheydene aerdtige figuerlicke platen ende stichtelijcke rimen [sic] ende liedekens, ... De Liedekens (meest alle nieu zijnde) gestelt op Musyck-noten, ende elck op een verscheyden voys, benefens de tablatuer van de luyt en de cyther*. (Veere: erfgenamen van de auteur, 1626 [gedrukt te Haarlem]). Quarto-oblong, 295 pp. Vermoedelijk gedrukt door Adriaen Rooman te Haarlem. Privilege Staten Generaal voor zes jaar, 14.7.1626. Opdracht aan de Staten van Zeeland, getekend 'I. Valerius.' Advertentie CID 28.11.1626, waar ook Jacob Dircksz in Amsterdam als verkoper wordt genoemd.

Moderne uitgave: Herdrukt naar de oorspronkelijke uitgaaf van 1626. Ingeleid en voorzien van biografische, taalkundige, historische en musicologische aantekeningen door P.J. Meertens, N.B. Tenhaeff en A. Komter-Kuipers (Amsterdam 1942, 2/1943, 3/1948).

Facsimile-uitgave 1: Amsterdam: Facsimile Uitgaven Nederland, 1968.

Facsimile-uitgave 2: New York: Broude Brothers, 1974.

Melodie-uitgave 1: *Oud-Nederlandsche liederen uit den «Nederlantschen gedenck-clanck» van Adrianus Valerius (1626)*, met toelichting en klavierbegeleiding van A.D. Loman (Utrecht 1871). Tweede, vermeerderde druk in samenwerking met J.C.M. van Riemsdijk. (Uitgave 2 van de Vereeniging voor Nederlandsche Muziekgeschiedenis)

Melodie-uitgave 2: Verzameld door F.R. Coers (Apeldoorn 1914, Utrecht 2/1931 = Lieder van Groot-Nederland)

Melodie-uitgave 3: *De liederen uit Valerius' Nederlandsche Gedenck-clanck*, verzorgd door K.Ph. Bernet Kempers, met aantekeningen van C.M. Lelij (Rotterdam 1942).

Geuzenliederen: Kossmann 1926; Braekman 1972, 1974; Buitendijk 2/1977; Simone 1990 (Over de oude geuzenliederen en die uit de Tweede Wereldoorlog. Deze laatste zijn gebundeld heruitgegeven als *Geuzenliedboek 1940-1945* [Amsterdam 1975]); Visser 1993; Grijp 1994, 1998; De Bruyn 1997.

Wilhelmus: De literatuur over het Wilhelmus is immens; zie Maljaars & Lenselink 1993. Het volgende is een minimale selectie, met een zekere voorkeur voor de melodiegeschiedenis en voor de meest recente literatuur.

Van Duyse 1897; Enschedé 1894, 1897, 1904, 1914; *Wilhelmus van Nassouwe* 1923; Leendertsz 1925; Van Eeghen 1941; Smedes 1942; Lenselink 1948, 1950, 1964; Den Besten 1985; *Het Wilhelmus in artikelen* 1985; Maljaars & Lenselink 1993; Nehlsen 1993, 1998; Duijzer-van Dijk & Duijzer 1995; Maljaars Kampen 1996; Hofman 1996, 1997; Free 1997; De Bruin 1998 (De bundel bevat ook studies over de latere geschiedenis van het Wilhelmus [Grijp 1998] en over de nationale hymnen van België, Frankrijk, Duitsland en Engeland).

Valerius: Leendertse 1930; Rasch 1984; Groot 2001.

Verdere historische liederen: Grijp 1997.

JOOST VAN DEN VONDEL

Vondel vocaal: De liederen van Vondel, bijeengebracht door Kees de Bruijn en Marijke Spies (Haarlem 1988). Bundeling van de gedichten van Vondel met een wijsaanduiding. Elk lied voorzien van een (nieuwe) driestemmige zetting bij de oorspronkelijke melodie, met gitaarakkoorden(!).

GYSBERT JAPIX

Friesche Rymlerye: edities en moderne uitgaven zie onder §8.2.

Jacob Haantjes, *Gysbert Japicx: Friesch dichter in de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1929; dissertatie Utrecht).

Douwe Kalma, *Gysbert Japicx: In stúdzje oer yn dichterskip* (Dokkum 1938; dissertatie Groningen).

Jacob Jetses Kalma, *Gysbert Japcx: Syn eigen wurk en artikels en boeken fan oaren* (Leeuwarden 1956). Bibliografie.

Jacob Jansen, *Gysbert Japicx' lieten: In stúdzje oer de fan de dichter bidoelde melodijen* (Drachten 1956).

Wolkom, freugde fan 'e wrâld: Lieten van fan Gysbert Japiks, op 'e âlde wizen, Op 'e nij bewurke troch Bernard Smilde (Leeuwarden: Fryske Akademy, Musikolgyske Wurkgroep, 1985).

Freugde fan 'e wrâld: De lieten fan Gysbert Japix op 'e âlde wizen, foar sjongstim, meldij- en akkoardynstrumint, bewurke troch Bernard Smilde (Leeuwarden: Fryske Akademy, 2003).

Louis Grijp, 'De Vondel van Friesland: Taalkunstenaar Gysbert Japix (1603-1660) grootscheeps herdacht,' *Tijdschrift voor Oude Muziek* 18/4 (2003), pp. 20-23; 'Wobbelke en de strofische heuristiek: Iets over Gysbert Japix en de Friese liedcultuur,' *De Zeventiende Eeuw* 20 (2004), pp. 83-95.

Philippus Breuker, 'Wizen út boeken: Oer Hysbert Japix' lieten: It plak fan Smilde yn it ûndersyk,' in: *Dr. Bernard Smilde: Tûzenpoat en trochsetter* (Heerenveen: Protestantse Pers, 2012), pp. 185-200.

LOCALE LIEDBOEKEN

Louis Peter Grijp, 'De *Rotterdamsche faem-bazuyn*: De lokale dimensie van liedboeken uit de Gouden Eeuw,' *Volkskundig Bulletin* 18 (1992), pp. 23-78. Het betreffende liedboek is uit 1649. 'Zeeuwse nachtegalen: De zangcultuur in Zeeland aan het begin van de Gouden Eeuw,' *Zeeland* 1 (1992), pp. 179-183.; 'Local songbooks in the Golden Age,' *Canadian Journal of Netherlandic Studies* 14 (1993), pp. 76-88.

Ton van den Dungen en Els Stronks, *De Maassluise Meeuweklacht: Liedereren voor zeelui, wezen en andere kerkgangers uit de zeventiende eeuw* (z.pl. 1997).

AMSTERDAMSE BUNDELS

Amsteldams minne-beeckje. Tweede deel CID 26.9.1637; Derde deel CID 18.9.1638.

Zevende druk 1645: CID 18.11.1645.

Verloren druk 1648: OMC 27.10.1648.

HAARLEM

'Haerlem Soetendal' = 'Botten bloeyen hooghe,' *Liedekens ende refereynen* (Haarlem 1612c, 13/1650c).

Salomon de Bray, *Minne-kund ... mitsgaders ... Minne-zughjes* (Amsterdam: Jacob Aartszoon Colom, 1628).

Haerlems oudt liedt-boeck (Haarlem: Vincent Casteleyn, 1630c).

C.P. van Wesbusch, *Haerlemsche duyn-vreucht* (Haarlem 1636).

Nieu dubbelt Haerlems lietboek, ghenamt Den Laurierkrans der amoureuken (Haarlem: Vincent Casteleyn, 7/1643).

Sparens vreughden-bron, twee delen (Haarlem: Michiel Segerman, 1643, 1645).

Nieu dubbelt Haerlems lietboek, ghenamt Den laurierkrans der amoureuken (z.pl. 7/1643).

Arions vingertuig (Haarlem 1645).

Haerlemsche winter-bloempjes, op-geoffert aen de vreughd-lievende nymphjes (Haarlem: Nicolaas Albertszoon Haen, 1645). Herdruk 1647, met als aanhangsel *Haerlemsche lente-bloempjes*.

Haerlemsche somer-bloempjes, tweede offer, aen de vreucht-lievende nymphjes (Haarlem: Nicolaas Albertszoon Haen, 1646)

Haerlmesche mei-bloempjes, derde offer, aen de vreughd-lievende nymphjes (Haarlem: Nicolaas Albertszoon haen, 1649)

Louis Peter Grijp, 'Adieu Haerlem Soetendal: Haarlemse liedcultuur in de Gouden Eeuw,' *Tijdschrift voor Oude Muziek* 10 (1995), pp. 27-30.

Natascha Veldhorst, *De Haarlemse bloempjes: Bloemlezing uit een zeventiende-eeuwse liedboekenreeks* (Haarlem 1999). Negentien liederen uit de boekjes van 1645-1649, voorzien van melodie.

VOLKSLIEDJES MAATSCHAPPIJ NUT

Volks-liedjens, uitgegeven door de Maatschappij «Tot Nut van 't Algemeen», 1ste stukje (Amsterdam: Harmanus Keyzer, Arend Fokke Simonsz en Cornelis de Vries, 1789, 7/1794), 2de stukje (1789, 6/1794), 3de stukje (1790, 6/1794), 4de stukje (1791, 3/1793).

Zang-wijzen voor de volks-liedjens, uitgegeven door de Maatschappij «Tot Nut van 't Algemeen», op muziek gebracht door een kundig liefhebber, 1ste stuk (Amsterdam: R. Doll Timman, 1790).

Arend Fokke Simonsz, *Nieuw volks-zangboekjen, om te kunnen voegen bij de Volksliedjens, uitgegeven door de Maatschappij «Tot Nut van 't Algemeen»*

M. van Dijk, 'Sporen van een beschavingsoffensief: De «stichtelijke toon» in het profane Nederlandse lied van de achttiende en negentiende eeuw,' *Volkskundig Bulletin* 19 (1993), pp. 182-207. <<< <<<

W.W. Mijnhardt, 'Amsterdam omstreeks 1780: De patriot Swildens doorkruist de stad om beschaafde liedjes te verspreiden: Zang als wapen in het burgerlijk beschavingsoffensief,' in: *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden* (Amsterdam 2001), pp. 369-373.

OUDERE STUDIES

G. Kalff, *Het lied in de Middeleeuwen* (Dissertatie Leiden 1883).

J.A.N. Knuttel, *Het geestelijke lied in de Nederlanden voor de kerkhervorming* (Dissertatie Leiden 1906).

H. Wirth, *Der Untergang des niederländischen Volksliedes* (Den Haag 1911).

J. Pollmann, *Ons eigen volkslied* (Dissertatie Amsterdam 1936).

Max Prick van Wely, *Het bloeitijdperk van het Nederlandse lied van het ontstaan tot de zeventiende eeuw* (Haarlem 1948).

ANTWERPS LIEDBOEK

Een schoon liedekens-boeck (Antwerpen: Jan Roulans, 1544). Enige exemplaar in Wolfenbüttel, Herzog-August-Bibliothek.

Een schoon liedekens-boeck genaamd Het Antwerpsch liedboek, uitgegeven door W.G. Hellinga (Den Haag, 1941, reprint 1968).

Het Antwerps Liedboek: 87 melodieën op teksten uit «Een schoon liedekens-boeck» van 1544, uitgegeven door Kees Vellekoop en Hélène Wagenaar-Nolthenius, met medewerking van W.P. Gerritsen en A.C. Hemmes-Hoogstadt. 2 delen (Amsterdam 1972, 2/1975).

Hermina Joldersma, «*Het Antwerps liedboek*»: *A critical edition*, 2 delen (Dissertatie Princeton 1983).

Amoureuse liedekens [Amsterdam 1600c], ingeleid en toegelicht door J. Klatter (Amsterdam/Alphen a/d Rijn [1984]). Facsimile-herdruk en teksteditie van een liedboek.

ALGEMEEN

J.Bolte, 'Ein unbekanntes Amsterdamer Liederbuch von 1589,' *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* 10 (1891), pp. 175-202.

E. Grootes, 'Het jeugdige publiek van de 'nieuwe liedboeken' in het eerste kwart van de zeventiende eeuw,' in: *Het woord aan de lezer* (Groningen 1987), pp. 72-88.

M. Spies, 'Zoals de ouden zongen, lazten de jongen: Over de overgang van zang- naar leescultuur in de eerste helft van de zeventiende eeuw,' in: *Het woord aan de lezer* (Groningen 1987), pp. 89-109.

Louis Peter Grijp, 'Van spijlen en sporten: Imitatie en emulatie in het 17de-eeuwse dialooglied,' in: *Harmonie en perspectief* (Deventer 1988), pp. 163-179; *Het Nederlandse lied in de Gouden Eeuw: Het mechanisme van de contrafactuur* (Amsterdam 1991 = dissertatie Utrecht); 'Spotliederen in de Gouden Eeuw,' in: *Schimp en schelden = Volkskundig Bulletin* 18 (1992), pp. 340-366; 'Zingen in een kleine taal: De muzikale taalkeuze van Nederland,' in *Zingen in een kleine taal: De positie van het Nederlands in de muziek = Volkskundig Bulletin* 21 (1995), pp. 143-184; 'Voer voor zanggrage kropjes: Wie zongen uit de liedboekjes uit de Gouden Eeuw?' in: *Bladeren in andermans hoofd: Over lezers en leescultuur* (Nijmegen 1996), pp. 96-125; 'Kleef, 29 mei 1634: Jacob van der Burgh wil de liederen van Pieter Corneliszoon Hooft niet met muzieknootatie uitgeven: Muziek en literatuur in de Gouden Eeuw,' in: *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden* (Amsterdam 2001), pp. 245-253; 'Van «Druyven-tros» tot «Gedenck-clanck»: Muzikale aspecten van de rederijkerij,' in *Conformisten en rebellen: Rederijkerscultuur in de Nederlanden (1400-1650)*, ed. Bart Ramakers (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003), pp. 271-285.

P.J. Verkrusye, 'P.C. Hooft: Een toontje lager. Over liedbundels, lettertypes en lezers,' in: *Zeven maal Hooft* (Amsterdam 1997), pp. 79-97.

Ingeborg De Cooman, Hubert Meeus, Maartje De Wilde, «*Tot vermaeck van alle sang-lievende lieden*»: *Het zeventiende-eeuwse Nederlandse lied in handschrift en druk*. Catalogus bij de tentoonstelling in de Bibliotheek Stadscampus van de Universiteit Antwerpen, 4-27.6.2004.
